

TIJDSCHRIFT
VAN HET
NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM



5^e Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON
1897

**Iets over een gildepenny van de scheeps-
timmerlieden te Zierikzee.**

Al kan de provincie Zeeland er zich niet op beroemen, dat op haar bodem stempelsnijders als een VAN ABEELE, een MULLER, of anderen van den eersten rang, het levenslicht hebben aanschouwd, men mag haar de eer niet onthouden, van een open en kunstvaardig oog te hebben gehad voor de stukken, die in haar munthuis zijn geslagen.

De Zeeuwsche munten, gedenk- en legpenningen zijn dan ook meestal zeer fraai, zoowel wat uitvoering als wat artistieke opvatting betreft.

Geen wonder, dat bij zulk een goed voorbeeld, de Middelburgsche gildebreeders zich eveneens beijerden, de penningen, die zij voor het bijeenroepen der broeders tot vergaderingen, begrafenissen, enz. gebruikten, naar

een artistiek model te doen vervaardigen. Jammer genoeg kan men dit niet zeggen van de gildepenningen, die in Zeelands tweede hoofdstad, het aloude Zierikzee zijn gemaakt.

Dit zijn meestal gegoten looden, of wel gegraveerde geelkoperen penningen van weinig kunstwaarde, waarvan zelfs het type niet altijd oorspronkelijk was. Zoo zijn bijv. de penningen van de timmerlieden en van de kuipers grootendeels aan die van Middelburg ontleend.

In deze bijdrage wensch ik een in mijn bezit gekomen penning te beschrijven, van het scheepstimmerlieden- of St. Toelooversgilde aldaar, welke tot nu toe onbekend was. (Zie pl. III).

De voorzijde heeft slechts een in acht regels gegraveerd opschrift:

Dh^r, — Hend^r, Dillinck, — oud Burg^m over-
deken — Ad^r, p^r, Eeúwig^r, Deken. — J P P B, —
C M S, M F B — omme^m, st L G, — A 1698.

De keerzijde vertoont een in aanbouw zijnd schip in een omheining; daarachter een stroomend water. 1) Op den voorgrond is een man

1) Men treft dezelfde voorstelling als op dezen penning, ook aan op twee oude schilderijtjes, afkomstig van het scheepstimmerlieden-gilde te Zierikzee. Deze waren in 1870, op de tentoonstelling van Zeeuwsche oud- en merkwaardigheden, ingezonden door den toenmaligen eigenaar, den heer Mr. J. P. N. ERMERINS.

bezig een plank te betimmeren, terwijl zich op zijde van het schip een vuurpot bevindt.

Bovenaan het gildenummer 6.

Rond, geel koper, gegraveerd.

Er is weinig van dit gild bekend, 1) dat toch aanzienlijk moet zijn geweest, omdat ten allen tijde in Zierikzee vele schepen zijn gebouwd.

Reeds in de 13^e eeuw was men daarmee begonnen.

Toen nu de stad in aanzien, en haar handel in uitgebreidheid toenam, vermeerderde tegelijkertijd het aantal schepen, dat op de stadswerven werd aangebouwd.

Zoo las ik bijv. dat in 1454 (lees 1477) 2) tijdens een zwaren storm, zoovele Zierikzeesche schepen werden vernield, dat daardoor in één nacht 500 vrouwen weduwen werden.

Voor dit welvarende gilde nu, arresteerde de Raad in 1541 een ordonnantie, terwijl het

1) De voornaamste mededeelingen over het St. Toelooversgild dank ik den heer P. D. DE VOS te Zierikzee, die mij reeds herhaaldelijk belangrijk inlichtte.

2) Volgens den heer DE VOS wordt het jaar 1454 verkeerdelijk opgegeven, en meent deze geschiedkundige, dat hier waarschijnlijk de storm van 27 September 1477 zal zijn bedoeld. De toren te Zierikzee werd in 1454 gefondeerd, en het staken van den bouw wordt voornamelijk aan den bovenvermelden storm toegeschreven, toen 500 vrouwen weduwen werden. Het ligt voor de hand, zegt de heer DE VOS, dat het bouwgevaarte onmogelijk in hetzelfde jaar van de fondeering tot de tegenwoordige hoogte zou zijn gebracht. z. i. is het stormjaar, 1477.

later, in 1597, een nieuwen gildebrief verkreeg. Daar de oude boeken uit dien tijd in het Zierikzeesch archief ontbreken, valt er weinig meer van te zeggen.

De overdeken en oud-burgemeester HENDRIK DILLINCK, werd den 26 April 1639 te Zierikzee geboren en is aldaar in 1708 gestorven.

Behalve herhaalde malen burgemeester, was hij er bovendien notaris en daarna schepen.

In 1697 benoemde de stedelijke raad hem tot overdeken van het scheepstimmerliedengilde en in die qualiteit volgde hij den overleden overdeken PIETER HAIJMAN op, terwijl HENDRIK DILLINCK op zijn beurt, in 1710, door JOHAN STAMPERIUS als overdeken is opgevolgd.

Van den op onzen penning vermelden deken, ADRIAAN PIETERSE EEUWIGRIJCKE — de naam is op den penning verkort — valt niets bijzonders mede te deelen, evenmin is het mij mogen gelukken de namen der ommegangsters aan te vullen.

Onder de 39 zegels van de Zierikzeesche gilden, hangende aan het beroemde charter van 1425, waarbij de gilden zich verbinden om de privilegiën der stad te handhaven, komt dat van de scheepstimmerlieden ook reeds voor. Het omschrift om het zegel is niet meer leesbaar, maar in het midden zijn

nog een roer en een scheepsboor, waarboven een takje, zichtbaar.

In de ST. LIEVENS-monsterkerk hadden de scheepstimmerlieden, even als de overige gilden, een eigen kapel, en wel de eerste, die gelegen was aan de zuidzijde van het koor. Omstreeks 1545 werd in die kapel, op kosten van het gild, een nieuw glasraam gemaakt.

De naam ST. TOELOVER, ST. TOEVERLOVE of ook wel ST. TOELOOPER, komt als zoodanig in geen enkele lijst van heiligen voor. Het moet dus een verbastering van het een of andere woord zijn. Mogelijk komt het af van ST. OLAUS of OLOF, den Deenschen heilige, die de Zierikzeeënaars bij hunne veelvuldige reizen naar het hooge Noorden 1) reeds in het midden der 14^e eeuw, zonder twijfel hebben leeren kennen.

Ook in Amsterdam en in Deventer hadden de leden van het Buitenlandsvaardersgild den heiligen OLOF tot schutspatroom. In eerstge-

1) „Daar wordt door de kooplieden dezer stad Zierikzee, en dat „wonder is, de eenigste in de Republiek, een groote negote in zee- „kreeften gedreven. Ik reken dat er tegenwoordig dertien kreeft- „haalders zijn of scheepen die 's jaarlijks na Noorwegen en Zweden „kreeften vaaren.

„Elk schip doet doorgaens vier reizen en zij brengen door mal- „kander elken reis 12000 kreeften mede, 't welk een getal van 626000 „kreeften uitmaakt, die met deze scheepen jaarlijks aangebragt en „na de naburige provinciën, inzonderheid Holland en Brabant, ver- „zonden worden.”

BASTER, *Natuurkundige Uitspanningen II*, blz. 21.

noemde stad vond men de St. Olofskapel, later de Oudezijdskapel, bij de St. Olofspoort op het einde der Warmoesstraat. DIRKS 1) vermeldt verder dat deze werd gesticht „den vreemden coopman ten gerieve” ter eere van den Koning van Denemarken, ST. OLOF, die in 1028 gestorven is.

ST. OLOF, of SINT OLOVE, zooals de zeelui in hun slepende wijze van spreken, dit woord wel zullen uitgesproken hebben, kan gemakkelijk in SINTOËLOVE en daarna in de andere variëteiten van dit woord verbasterd zijn.

Op dit oogenblik is nog slechts één scheepstimmerwerf in Zierikzee in werking, de overige zijn een voor een te niet gegaan.

Het laatst nog in 1893, toen een in 1693 gestichte werf, na een tweehonderdjarig bestaan in een boerderij werd veranderd.

Twee andere scheepstimmerwerven lagen in 1847 buiten de stad, tegenover den kunstmatigen heuvel, de Zelke genaamd, die geheel uit verbrande darink, derrieasch bestond, een herinnering aan de vroeger zoo vermaarde Selnering of Darrinkdelven.

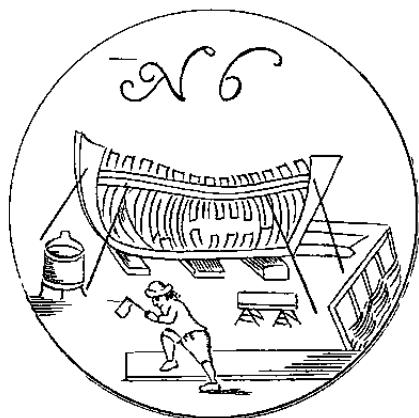
Deze asch heeft jaren lang aan de stad veel voordeel verschaft, daar ze door de glasblazers werd opgekocht.

1) Mr. J. DIRKS, *Noord-Ned. gildepenningen*, I, blz. 26.

Deze bron van inkomsten voor de stedelijke kas is echter in 1894 voor goed uitgeput.

Juist met het oog op het langzamerhand verdwijnen van al wat op den scheepsbouw te Zierikzee betrekking had, mag het dubbel welkom zijn, dat de gildepenny van de sloopstimmerlieden nog dezer dagen is teruggevonden en in eene verzameling wordt bewaard.

M. DE MAN.



D. H. v.
 Hendr Dillinc,
 oud Burg^{er} overdeken
 Ad. v. Eeuwigt, Deken.
 J. P. P. B.,
 C. M. S., M. F. B.
 ommegeve t L. S.
 A. 1698.